

Pagulase tänuluuletus Tartu raele*

Katre Kaju

Ajalooarhiivis Tartu magistraadi fondis on hoiul mõned 17. sajandi käsikirjalised juhuluuletused, millest üks on pärit 1645. aasta veebruarist.¹ Nagu kaaskirjast ilmneb, on tegemist Tartu bürgermeistrile, asebürgermeistrile ja kogu raele tänutäheks mõeldud ladinakeelse pühendluuletusega (*carmen votivum*). Luuletuse autoriks on Caspar Dithmarsus,² kelle kohta ei ole seni õnnestunud leida mingit informatsiooni peale selle vähese, mis ta ise on öelnud. Ilmneb, et ta oli pärit Brandenburgist (*Berolino* [?] *Marchiaco*), ent tema sünnikohta ei ole õnnestunud tuvastada – nime juures toodud *Berolino* (Berliinist) ei pruugi esitähed segase kirjutuse tõttu olla õige lugem. Kas Dithmarsuse päritolu võis kuidagi olla seotud Dithmarscheniga Schleswig-Holsteinis, nagu tema perekonnanimi osutab, ei

ole isikuandmete vähesuse tõttu võimalik öelda. Kui aga selline seos oli olemas, võib oletada, et Dithmarsuse viibimine Tartus oli seotud *Academia Gustaviana* professori, Dithmarschenist pärit Laurentius Ludeniusega, tänu kellele tuli siinsesse ülikooli hulk seal-seid tudengeid.³ Teiseks saame siit teada, et Dithmarsus elas vaesuses ja pagenduses (*ὑπὸ πείνῃς et in exilio*). Mis põhjustel Dithmarsus Liivimaal eksilis viibis, ei ole teada, ent kuna nii kaaskirjas kui ka järgnevas luuletuses on korduvalt rõhutatud rahu (*tranquilla pace; pax bona; pacem bonam; Pace quid est melius?; aurea pax; securae tempora pacis / Aurea*), võib olla üsna kindel, et ta oli Kolmekümneaastase sõja põgenik.⁴ Nagu teada, oli 1630.–1640. aastatel hulgaliselt neid, kes Saksamaalt sõja eest Liivimaale pakku tulid, ja Brandenburgi, mille Dithmarsus oma päritolukohaks annab, oli sõja ajal korduvalt laastatud.

Mis ajendas Dithmarsust Tartu raele luuletust pühendama, ei ole selge. Luuletuses ega selle kaaskirjas põhjuseid välja ei tooda, ka Tartu rae 1645. aasta 14. veebruari protokoll ei anna sellele küsimusele vastust. Ilmneb vaid, et esimene bürgermeister edastas raele luuletuse mehelt nimega Casparus Dithmarsen ja raad otsustas autorile selle eest 1 riigitaalri maksta.⁵ Et Dithmarsuse luuletusega oleks kaasas olnud veel palvekiri vmt., see raeprotokollist ei nähtu. Oma

* Tänan Kristi Viidingut kasulike märkuste ja kommentaaride eest!

¹ EAA, f. 995, n. 2, s. 6861, l. 1–2. Luuletus on dateeritud kronogrammluuletusega, vt. tagantpoolt editsioonist. Peale selle on Tartu magistraadi fondis veel kaks käsikirjalist luuletust: David Grassi ladinakeelne sünnipäevaluuletus Anna von Meyerile 1642. aastast (EAA, f. 995, n. 2, s. 6858) ning tõenäoline, saksakeelne aleksandriinides pulmaluuletus (EAA, f. 995, n. 2, s. 603), mis nimistus on saanud eksitava pealkirja „Göttergericht über die indische Unzucht“ („Jumalate kohus India kõlvatuse üle“) – Indiaga pole sellel luuletusel aga midagi pistmist, pigem peaks seal olema *irdische* ehk maine. Võimaliku pulmaluuletuse autor ega adressaat (adressaadid) ei ole teada, viimane ei selgu ka luuletuse tekstist. Nimetatute kõrval on Ajalooarhiivi fondides veel vähemalt kaks käsikirjalist luuletust 17. sajandist. Narva magistraadi fondis asub Friedrich Kochi 1652. aastast pärit ladinakeelne luuletus Narva raele (EAA, f. 1646, n. 2, s. 259; publitseeritud koos Tiina Kala tõlke ja Enn Küngi kommentaariga: Tuna 1999, nr. 2, lk. 8–11). Eestimaa ülemmaakohtu fondis aga asub Christoph Otto Grewe 1664. aasta saksakeelne nimepäevaluuletus Anna Catharina Romanowitzile (EAA, f. 858, n. 2, s. 2632, l. 7–8; Kohtuasja kohta, mille materjalide hulgas see luuletus on säilinud, vt. K. Kaju. Mitte ainult õigusest. – Ajalooline Ajakiri [ilmumas]).

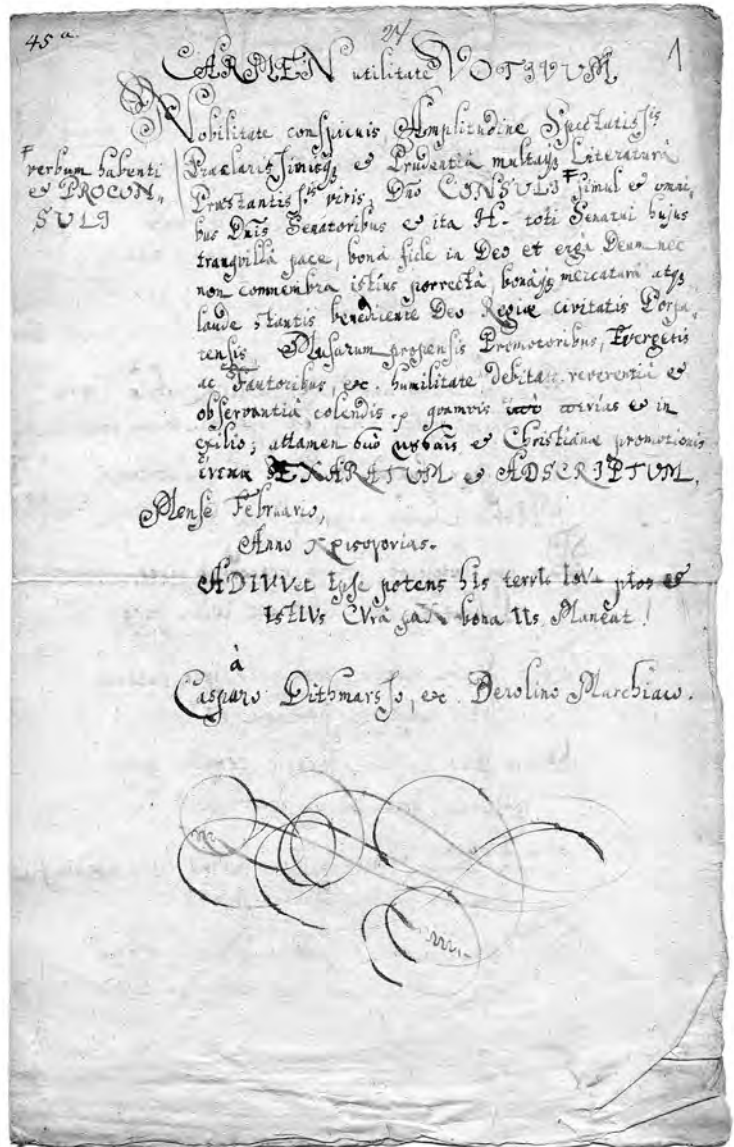
² Eelistatud on nimekuju, mille Dithmarsus oma kaaskirja alla kirjutas.

³ Vrd. A. Tering. *Album Academicum der Universität Dorpat (Tartu) 1632–1710*. Tallinn, 1984, lk. 34–35.

⁴ Vrd. Friedrich Kochi luuletust Narva raele: Koch väidab samuti, et elab vaesuses ja pagenduses, vt. T. Kala, E. Küng. *Ladinakeelne juhuluuletus Narvast 1652. aastast*. – Tuna 1999, nr. 2, lk. 8.

⁵ EAA, f. 995, n. 1, s. 254, lk. 439: *Der Hr. Wortf. Bürger. überlieffert ein Carmen von einem Nahmens Casparus Dithmarsen. E. E. Rath beliebet ihm 1 rthlr. geben zulaßen*. Kuni poole aasta võrra varasemates ja hilisemates raeprotokollides Dithmarsuse nime ei kohta. Tartu rae 1645. aasta arveraamat ei ole aga teadaolevalt säilinud.

Caspar Dithmarsuse
tänuuuletuse kaaskiri.
EFA, f. 995, nr. 2, s. 6861, l. 1

kaaskirjas osutab Dithmarsus vaid alandlikkusele (*humilitate*), teenitud lugupidamisele ja austusele (*debita reverentia et observantia*) ning kristlikule edenemisele (*Christianae promotionis*). Mida viimane mainitud kontekstis tähendama peaks, ei ole selge. Kristlik võiks osutada kirikuteenistusele, kuid teadaolevalt ei olnud Liivimaal kiriku teenistuses ühtegi

Dithmarsuse-nimelist meest.⁶ Teisalt võib see aga osutada ka kristlikule soosingule või ligimesearmastusele laiemalt. Peale selle ei ole tema sulest teada ühtegi trükitud teost ja seega puudub tema nimi nii Gadebuschi „Liivimaa raamatukogust” kui ka Recke ja Napiersky koostatud kirjameeste leksikonist. Ka Tallinna, Tartu ja Riia ning Stockholmia ja

⁶ Vrd. Die evangelischen Prediger Livlands bis 1918: begonnen von Paul Baerent, im Auftrage der Baltischen Historischen Kommission unter Mitarbeit von Erik Amburger, Helmut Speer; hrsg. von M. Ottow, W. Lenz. Köln, Wien, 1977. Teadaolevalt ei olnud 17. sajandi keskpaiku ühtegi Dithmarsust ka Eestimaa vaimulike hulgas, vt. L. Aarma. Põhja-Eesti vaimulike elulood 1525–1885. Tallinn, 2007.

Uppsala (saksakeelsete) (juhu)trükiste kata-loogidest ei leia Dithmarsuse nime.⁷

Dithmarsus on oma läkitust Tartu raele kirja pannes püüelnud kalligraafilisuse ja pidulikkuse poole, sellele osutavad kaunistus-tega tähekujud ja vinjetid (vt. illustratsiooni). Saadetise esteetiline pool ning mitte ainult sisuline, vaid ka vormiline selgus oli humanistlikult haritud meeste jaoks väga oluline.⁸ Kui Dithmarsuse luuletus on süntaktiliselt tõepoo-lest selge, siis sama ei saa öelda tema kaaskirja kohta, mille sõnastus ja lausestus on kohati üsna raskepärane ning imiteerib kaasaegsete (juhu)trükiste tiitellehti. Et Dithmarsus oli humanistliku hariduse saanud mees, sellele osutavad tema läkituses mitmed elemendid: ta kõneleb nii oma kaaskirjas kui ka luuletus-es muusadest ning kasutab kaaskirjas kreeka keelt ja latiniseeritud kreeka sõnu.⁹ Tõenäoliselt ei piirdunud tema haridus vaid gümnaa-siumiõpingutega ja oletatavasti oli tegemist mõnes Saksa ülikoolis käinud mehega.¹⁰

Dithmarsuse 22-realine ladinakeelne luu-letus on kirjutatud eleeegilistes distihhonides, mis oli varauusajal vaieldamatult üks kõige

levinumaid värsimõote. Selle põhjuseks oli eelkõige armastus epigrammižanri vastu humanistlikus luules, teisalt aga ka tõsiasia, et eleeegilise distihhoni kasutus ei olnud piiratud ühegi žanriga.¹¹ Teisalt oli varauusaegses koo-liõpetuses eleeegiliste distihhonide komponee-rimine luule- ja kõnekunstitundide oluline osa. Vormiliselt võib Dithmarsuse luuletuse paigutada nn. lüürilis-eelegiliste, reflektee-rivate ning sententsilaadsete, Catulluse ja „Anthologia Graeca” stiilis epigrammide (*epigrammata simplicia*) hulka.¹²

Tegemist on kahtlemata juhuluuletusega, nagu neid 17. sajandil ohtralt väga erinevatel ajenditel kirjutati, olgu tegu pulmade, matuste, ristsete, nime- ja sünnipäevade, ametisse nimetamise, reisile mineku ja sealt naasmise jmt. sündmustega, kui nimetada vaid kaasaeg-seis käsiraamatuis kõige sagedamini välja too-dud alaliike.¹³ Millisesse alaliiki Dithmarsuse luuletus paigutada, on võrdlemisi keeruline küsimus, eelkõige seepärast, et väiksemaid või ka vähemtähtsaid žanre käsitlustes eraldi välja ei tooda. Magnus Daniel Omeisi (1646–1708) liigituse alusel võiks Dithmarsuse luuletuse

⁷ F. K. Gadebusch. Livländische Bibliothek nach alphabetischer Ordnung. Erster Theil. Riga, 1777; J. F. von Recke, K. E. Napiersky. Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexikon der Provinzen Livland, Esthland und Kurland. Erster Band. Mitau, 1827; Handbuch des personalen Gelegenheitschrifttums in europäischen Bibliotheken und Archiven. Bd. 7: Reval; Bd. 8: Dorpat; Bd. 12–15. Riga. Hrsg. von S. Beckmann und M. Klöcker unter Mitarbeit von S. Anders. Hildesheim, 2003–2004; E.-L. Jaanson. Druckerei der Universität Dorpat 1632–1710. Geschichte und Bibliographie der Druckschriften. Tartu ülikooli trükikoda 1632–1710. Ajalugu ja trükiste bibliograafia. Tartu, 2000; M. Klöcker. Literarisches Leben in Reval in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts (1600–1657). Institutionen der Gelehrsamkeit und Dichten bei Gelegenheit. Teil 2: Bibliographie der Revaler Literatur. (Frühe Neuzeit, 112). Tübingen, 2005; J. Drees. Deutschsprachige Gelegenheitsdichtung in Stockholm und Uppsala zwischen 1613 und 1719. Bibliographie der Drucke nebst einem Inventar der in ihnen verwendeten dekorativen Druckstöcke. Stockholm, 1995.

⁸ W. Ludwig. Stammbücher vom 16. bis zum 18. Jahrhundert. Kontinuität und Verbreitung des Humanismus. (Noctes Neolatinae. Neo-Latin Texts and Studies, 18). Hildesheim, 2012, lk. 65.

⁹ Renessansi ajal muutus kreeka keel humanistliku hariduse standardosaks ning varauusaegsed õpetlased kasutasid sageli oma ladinakeelsetes tekstides kreeka sõnatüvesid ning ees- ja järelliiteid, et luua uusi sõnu, mis vastaksid nende vajadustele. Vt. H. Helander. Neo-Latin literature in Sweden in the period 1620–1720: stylistics, vocabulary and characteristic ideas. Uppsala, 2004, lk. 69–70. Enamasti selliseid sõnu ilukirjandus-likes teostes ei kasutatud, kuid 17. sajandi juhutrukiste tiitellehtedel, millega võib samastada ka Dithmarsuse kaaskirja, oli kreeka ja ladina sõnade põimimine võrdlemisi sage nähtus.

¹⁰ Millises ülikoolis Dithmarsus käia võis, ei ole seni õnnestunud tuvastada. Tema nime ei leidu ei Rostocki, Jena, Oderi-äärse Frankfurdi, Leipzigi, Tübingeni, Helmstedti, Wittenbergi, Heidelbergi, Kieli, Königsbergi, Marburgi, Straßburgi, Erlangeni, Baseli, Altdorfi, Uppsala ega Tartu ülikooli matriklis.

¹¹ K. Viiding. Die Dichtung neulateinischer Propemptika an der Academia Gustaviana (Dorpatensis) in der Jahren 1632–1656. Tartu, 2002, lk. 90, 99; Brill's New Pauly: encyclopaedia of the ancient world. Antiquity. Vol. 4. Ed. by H. Cancik and H. Schneider etc. Leiden, Boston, 2004, vrg. 899–906, siin 905; Enzyklopädie der Neuzeit. Bd. 3. Hrsg. von Friedrich Jaeger. Stuttgart, 2006, vrd. lk. 177.

¹² Vt. K. Viiding. Die Dichtung neulateinischer Propemptika, lk. 90.

¹³ Juhuluule kohta vt. üldiselt W. Segebrecht. Das Gelegenheitsgedicht. Ein Beitrag zur Geschichte und Poetik der deutschen Lyrik. Stuttgart, 1977, eriti lk. 93–110.

klassifitseerida poeetiliseks austusavalduseks (*Ehren-Gedicht*), ent kaaskirjas öeldu põhjal võiks seda sama hästi pidada tänuluuletuseks (*Dank-Gedicht*).¹⁴ Ehkki 17. sajandi luule oli alati kantud teatud eesmärgist,¹⁵ ei ole seda luuletust siiski võimalik täpselt liigitada, kuna ei luuletus ise ega selle kaaskiri anna selleks piisavalt pidepunkte.

Nii mõnigi kord kirjutati 17. sajandil kõrgematele ametiisikutele, raele või mõnele teisele institutsioonile luuletus, enamasti ladinakeelne, et selle abil ennast esitleda ja tutvustada. Endast võidi märku anda ka nt. leina- ja pulmaluuletuste või muude tähtpäevaluuletuste vahendusel. Niisuguste luuletuste vähem või rohkem varjatud eesmärk oli leida soosingut ja seeläbi ka toetust mõnele ametikohale asumisel.¹⁶ Võimalik, et ka siin on tegemist just sellise juhtumiga, kuigi hilisemad raeprotokollid ega teatmeteosed meid selles küsimuses edasi ei aita.

Sisuliselt aga on see luuletus rahuülisus (*laudatio pacis*), mida loodi varauusaja Euroopas üsna ohtralt, vrd. nt. John Lelandi „ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ. Laudatio pacis” („Rahukiitus”, 1546) või Desiderius Erasmus „Querela pacis” („Rahu kaeblus”, 1517) või Sebastian Francki „Das Kriegsbüchlein des Friedens wider den Krieg” („Rahu sõjavastane sõjaraamat”, 1539) jne.

Kui üldjuhul võib varauusaegsest (juhu)

luulest leida väga palju sõnalisi viiteid antiikluulele, aga ka Piiblile ja kaasaegsete suurte poetide luulele, siis Dithmarsuse luuletuse puhul sellest rääkida ei saa. Enamik sarnasusi ja paralleele on pigem juhuslikku laadi, välja arvatud viimastes värsipaarides kasutatud traditsioonilised vormelid. Önneliku elu, nestorlikult pika ea ning Jumala õnnistuse soovimine olid varauusaegse õnnitusluule peaaegu et kohustuslik osa. Seesuguste traditsiooniliste vormelite kasutamine osutab samuti Dithmarsuse korralikule haridusele ja humanistliku luule kaanonite tundmisele. Dithmarsus toob oma luuletuses välja kolm Rooma voorust – rahu (*pax*),¹⁷ vabaduse (*libertas*) ja üksmeele (*concordia*) –, nime-tades neid Jumala suurimateks andideks ja ühendades nii ajastuomaselt antiiksed reaalid ja kristliku maailmavaate.¹⁸ Seejuures on rahu kujutatud neist kolmest ülimana (*pax optima rerum*), vastates ühele levinumale mõttekäigule varauusaegseis rahu-utoopias, mis said alguse Erasmus teostest.¹⁹

6. ja viimase, 22. rea lõpus olev lühend *etc.* näib osutavat, et tegu on tsitaatidega mõnest tuntud teosest, kuid seni ei ole õnnestunud nende lähtekohta tuvastada. Värsivälist lühendit tavaliselt luuleteksti näha ei jäetud; trükitekstides võidi tsitaat markeerida nt. kursiivi või erineva kirjakraadiga, kuid mitte nii, nagu seda on tehtud siin.

¹⁴ Vt. W. Segebrecht. Das Gelegenheitsgedicht, lk. 98.

¹⁵ Vt. W. Barner. Barockrhetorik. Untersuchungen zu ihren geschichtlichen Grundlagen. Tübingen 1970, lk. 75–76.

¹⁶ Vrd. nt. M. Klöcker. Literarisches Leben in Reval in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts (1600–1657). Institutionen der Gelehrsamkeit und Dichten bei Gelegenheit. Teil 1: Darstellung. Tübingen, 2005, lk. 481–482.

¹⁷ Antiikluules kasutati rahuga koos sageli adjektiivi *candidus* ehk (särav)valge, vrd. nt. Tibullus, *Elegiae* 1.10.45; Ovidius, *Ars amatoria* 3.502. Kuldseks muutus rahu ilmselt alles hiljem, tõenäoliselt kristluse mõjul; nii võib fraasi *pax aurea* leida nt. „Magnificat’i” tekstist. Varauusajaks oli kuldne rahu juba kinnisväljendina käibel, vrd. nt. märksõna *pax* populaarsest poeetikakäsiraamatust: Gradus ad Parnassum, sive novus synonymorum, epithetorum, et phrasium poeticarum thesaurus. Elegantias flavissas poeticas, Parnassium Poeticum, Thesaurum Virgilii, Smetium, Januam Musarum, aliosque id genus Libros ad Poesim necessarios complectens. Coloniae Agrippinae, 1698.

¹⁸ Teatud paralleeli sellele võib leida Friedrich Kochi luuletusest Narva raele: siingi on nimetatud kuldset rahu ja üksmeelt, ent vabaduse asemel on *pietas* ehk vagadus, vt. T. Kala, E. Küng. Ladinakeelne juhuluuletus, lk. 10. Sarnased kujundid Kochil näitavad, et Dithmarsus järgis tõenäoliselt siiski mingeid eeskujutekste, kuid milliseid, jääb praegu veel lahtiseks.

¹⁹ Vt. märksõna *Friedensutopie*: Enzyklopädie der Neuzeit. Bd. 4. Hrsg. von F. Jaeger. Stuttgart, Weimar, 2006, vrg. 27–34, siin 28; vrd. ka Andrea Alciato embleemi nr. 178 „Ex pace ubertas”, (Rahust sünnib küllus) – Omnia Andreae Alciati V. C. Emblemata Cvm Commentariis, Qvibvs Emblematum omnium aperta origine, mens auctoris explicatur & obscura omnia dubiaque illustrantur Per Clavdivm Minoem Diuionensem. Antverpiae, 1577, lk. 575. Mõte, et rahu on parim asi maa peal, on tuntud juba antiikkirjandusest, vt. nt. märksõna *Pax* all toodud tekstinäiteid: J. Lang. Florilegii Magni, Seu Polyanthae Floribus Novissimis Sparsae, Libri XX. Argentorati: Sumptibus Haeredum Lazari Zetzneri, 1645, vrg. 2247–2259.

Editeerimis põhimõtted

Dithmarsuse kaaskirja ja luuletuse editeerimisel on originaaltekst edasi antud muutmata ja normeerimata kujul, vaid lühendid ja ligatuurid (-que, &, &c.) on lahti kirjutatud ning värsisidele on lisatud reanumbrid. Nurusulgudes on lisatud editeerija märkused või lahtikirjutused,

välja arvatud [*spero ut*] 4. värsis, mis on Dithmarsuse enda kiillause. Algne interpunktsioon on jäetud muutmata. Ladinakeelses tekstis on diakriitilistest märkidest (ablatiivi käänet ja adverbi märkiv akuut) loobutud. Eestikeelses proosatõlkes originaali suurtähe ortograafiat järgitud ei ole, küll aga on edasi antud eleegilise distihhoni väline vorm.

[l. 1]

CARMEN utilitate VOTIVUM

Nobilitate conspicuis, Amplitudine Spectatiss[im]is Praeclarissimisque et Prudentia multaque Literatura Praestantiss[im]is viris, D[omi]no CONSULI verbum habenti et PROCONSULI simul et omnibus D[omi]nis Senatoribus et ita H[onesto] toti Senatui hujus tranquilla pace, bona fide in Deo et erga Deum nec non conmembra istius porrecta, bonaque mercatura atque laude stantis benedicente Deo Regiae civitatis Dorpatensis, Musarum propensis Promotoribus, Evergetis ac Fautoribus, etc. humilitate, debita reverentia et observantia colendis etc. qvamvis ὕπὸ πεινίας et in exilio; attamen σὺὸ μούσαϊς et Christianae promotionis ἐνεκα EXARATUM et ADSCRIPTUM, Mense

Februario, Anno χριστογονίας

ADIVVet Ipse potens hIs terrIs IoVa pIos et

IstIVs CVra paX bona IIs Maneat!

a Casparo Dithmarso, etc. Berolino [?] Marchiaco.

[l. 1p]

Hoc sophia vobis Dominis Prudentibus omneis

Adscribo CARMEN mente manuque proba;

Auxiliatricem qvoniam vos fertis in omnes

Angustas Musas [*spero ut,*] amore manum;

Pectus inest vobis qvia plenum justitiae

5

Et pacem vestris moenibus esse bonam; etc.

Pace quid est melius? Respublica nobile donum

Servat justitiam, sed super hac bona pax;

Aurea Pax suavis concordia, tertia virtus,

Urbis Libertas, maxima dona Dei,

10

Pax pia laetificat, sociat concordia cives,

Libertasque vetat subdere colla jugo:

Ergo Deum veneror, vos omnes ipse paterne

Istis conservet protegat et tribus his!

Dante Deo crescant securae tempora pacis

15

Aurea, qveis et vos servet JOVA diu!

Longa²⁰ JOVA habitet vestra intra moenia pace

Consilijs vestris adsit et ipse Deus!

Vivite felices et sani in Nestoris annos

Et tandem terra vos beet ipse Deus!

20

²⁰ Algselt sõna *Longa* asemele kirjutatud järgmise kaksikvärsi alguse fraas *Vivite felices*, mis osutab tüüpilisele ümberkirjutamisel tehtud veale.

[l. 2]

Summatim vobismet perpetuam opto salutem
Sit vobis socia pulcra qviete salus! etc.

Tänutäheks mõeldud laul,
mille on selle, tänu Jumala õnnistusele tüünet rahu, tublit ristiisku ja jumalasulaste austamist ning
edukat kaubandustegevust ja kuulsust nautiva kuningliku Tartu linna suursugususest väljapaistvaile,
mõjukuselt vaatamisväärsemaile ja kuulsaimaile ning arukuselt ja suure õpetatuse tõttu silmapaist-
vaimaile meestele, esimesele bürgermeistrile ja asebürgermeistrile, nagu ka kõigile härradele raeliik-
metele ja nõndaviisi kogu auväärsel raele, muusade [kunstide] mõjukaile edendajatele, heategijatele
ja soosijatele visandanud ja kirjutanud alandlikkuses, teenitud lugupidamises ja austuses jne., ehkki
vaesuses ja pagenduses, siiski aga oma muusade ja kristliku soosimise pärast, veebruarikuus [1645.]

Kristuse sündimise aastal

Aidaku vägev Jehoova ise neil maadel vagasid ja

tänu tema hoolele jäägu neile hea rahu!

Caspar Dithmarsus jne Berliinist [?] Brandenburgis.

Ma kirjutan selle laulu kõigile teile, tarkuse poolest arukaile
isandaile ülistava südame ja käega.

Kuna te ulatate armastusega abikäe kõigile

ängituses muusadele, nagu ma loodan;

kuna teie süda on täis õiglust ja

5

teie müüride vahel on hea rahu; jne.

Mis on parem kui rahu? Suursuguse annina hoiab

riik õiglust, ent hea rahu on sellest ülem;

kuldne rahu, meeldiv üksmeel, kolmanda vooresena

linna vabadus, Jumala suurim and,

10

vaga rahu toob rõõmu, üksmeel ühendab kodanikke

ja vabadus keelab kaelu painutamast ikke alla:

seepärast palun ma Jumalat, et ta ise isalikult nende

kolme abil hoiaks ja kaitseks teid kõiki.

Jumala abiga kestku kindla rahu kuldsed

15

ajad ja lubagu Jehoova teilgi neid kaua nautida!

Elagu Jehoova kaua rahus teie müüride vahel

ja Jumal ise aidaku teid teie otsustes!

Elage õnnelikult ja tervelt Nestori aastateni

ja lõpuks õnnistagu Jumal ise teid maa peal!

20

Kokkuvõttes aga soovin teile igavest heaolu,

kaasnegu teil rahuaajaga kaunis heaolu! jne.

Katre Kaju

(1974), *PhD*, toimetaja, Rahvusarhiiv, J. Liivi 4, 50409 Tartu,
katre.kaju@ra.ee